

Проблеми та напрямки реконструкції історичних центрів малих населених пунктів Волинського регіону (на прикладі смт Клевани Рівненської області)

Євгенія Казакова

Kyiv National University of Construction and Architecture
Povitroflotskyi prosp., 31, Kyiv, Ukraine, 03680
jenyka@list.ru, orcid.org/0000-0003-0460-1535

Анотація. Розвиток та відродження Українського історичного минулого завжди було і залишається актуальною проблемою сьогодення. Велика кількість малих історичних міст Західної частини України знаходяться в занедбаному стані і потребують об'ємно-просторового та функціонального відтворення та оновлення. Насамперед це стосується регенерації історичних центрів малих населених пунктів з метою створення в них розвинутої інфраструктури, покращення рівня життя, тяжіння туристичних потоків. В роботі розглянуто актуальність даного питання, визначено основні положення та завдання при формуванні оновленого середовища міста.

Ключові слова: регенерація, історичний центр міста, розвиток, відродження, реконструкція.

ВСТУП

На сьогоднішній день значного розвитку набуває вивчення та вдосконалення історико-культурного напрямку в містобудівній практиці та теорії, актуальність вирішення ряду проблем, таких як відродження та розвиток національних особливостей та традицій планування й забудови, адаптація до сучасних умов та збереження архітектурно-містобудівної спадщини[8].

Реконструкція міста є безперервним процесом, адже соціально-економічні зміни викликають зміни просторової структури міста, адаптацію старих елементів та

функцій до нових умов оточуючого середовища та життя міста, якщо вони є актуальними на даному етапі розвитку міста.

На теперішній час архітектурна спадщина України збережена не у всіх містах, що формувалися століттями. Тому лише частина з них офіційно визначається історичними. У відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України № 878 від 26 липня 2001 р. «Про затвердження списку історичних населених місць України» до такої категорії віднесені 256 міст і 135 селищ міського типу [14].

В Україні в наслідок урбанізації другої половини ХХ сторіччя та 2000-х років, значення містобудівної та архітектурної спадщини значно зменшилось у великих та середніх містах і сильно зросло в малих історичних населених пунктах, де достатньо добре збереглась історична містобудівна структура у вигляді ландшафту, оборонних укріплень, планувальної структури ринкових площ, прилеглих кварталів та вулиць, соборних площ, монастирів, замків, які і на сьогоднішній день зберегли своє важливе значення в структурі та організації сучасних центрів малих міст України.

В останній час інтерес до площі як невід'ємного структурного елементу традиційного міського середовища знову почав відроджуватись, виникла тенденція до повернення людського масштабу та урізноманітнення форм містобудівної структури.

Отже, після тривалого періоду «забуття», дослідження площі як особливого типу відкритого міського простору набуло важливого значення.

ПРОПОЗИЦІЇ

Пропозиція збереження та реконструкції історичного центру малих населених пунктів шляхом оновлення історичного середовища, надання йому нового об'ємно-композиційного та функціонального рівня розвитку в умовах сучасного розвитку.

МЕТА ТА МЕТОДИ

Метою дослідження є виявити проблеми та визначити напрямки регенерації історичних центрів та ринкових площ в умовах реконструкції та розвитку малих міст України.

Методика дослідження заснована на системному аналізі, який забезпечує облік основних факторів, які впливають на вибір меж реконструктивного втручання та форм сучасного використання пам'ятників архітектури ринкових площ. Вагома частина відведена вивченню вітчизняного та зарубіжного досвіду реконструкції та розвитку сучасних ринкових площ малих історичних міст. В залежності від поставлених задач, використовувались конкретні методи дослідження: архітектурний, стилістичний та структурний аналіз ансамблів ринкових площ та їх окремих будівель та споруд, картографування, графоаналітичний аналіз, комп'ютерне моделювання, експериментальне проектування.

Характерною для смт.Клевань особливістю розпланування є невеликі розміри кварталів. Відповідно цим розмірам мають бути і габарити елементів забудови (оптимальний варіант – малоповерхова забудова). Враховуючи існуючу містобудівну ситуацію, слід зазначити, що допустима висота проєктованих будівель повинна бути 2 – 3 поверхи. Принциповим питанням є забез-

печення збереження існуючого історичного планування кварталів.

Вирішуючи композицію нових споруд, пропонованих для розміщення в історичному центрі, необхідно застосовувати такі прийоми формоутворення, які підкреслюватимуть спільні риси між новими об'єктами та наближеними до них елементами історичної забудови.

Важливо передбачити комплексний благоустрій території проектування. Належну увагу слід приділити вирішенню питання паркування автомобілів та створення по можливості підземного паркінгу, в цілях економії площі, оскільки територія історичного центру незначна.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПОЯСНЕННЯ

Методологічною основою реконструкції історичного міста являється визначення ролі його ядра та ринкової площі в історичному еволюційному розвитку міста. Історичне ядро міста являється структурно-формуючою основою як в формуванні всього міста, так і в агломераційних процесах [4, 15, 17].

Дуже важливим аспектом є пошук оптимальних містобудівних прийомів і методів, що будуть забезпечувати оптимальне сполучення нової забудови зі сформованим історичним середовищем [8].

Місто є відкритою та динамічною системою, що постійно розвивається та адаптується до навколишнього середовища, має велику кількість функцій, що постійно змінюються та адаптуються до сучасних вимог. Єдиний і цілісний образ міста визначається характером його просторової й функціональної мереж, побудовою планувальної структури та архітектурної композиції [17].

Перед початком такого проєкту необхідним є проведення перед проєктного аналізу [9].

Літописне містечко Клевань знаходиться над річкою Стубла, на її правому березі. Ще в літописну добу містечка Клевань місцеві власники побудували на давньому городищі дерев'яний замок із земляними ва-

лами та дубовими частоколами на них, зі сторожовими вежами, бійницями, але все те було змито разом з Пересопницею, іншими волинськими містами Батисевою повинню 1240 року [3].

У XIV ст. Волинська земля була у складі Великого князівства Литовського, і першу писемну згадку про Клевани тієї доби знаходимо під 1458 роком. Саме того року князь Михайло Чорторийський отримав від Великого князя Литовського Свидригайла дарчу грамоту на містечко, і з того часу аж до 1870 року Клевани був власністю князів Чорторийських, а самі князі стали називатися Чорторийські на Клевани [3].

Воно фактично складається з двох частин: старої Клевани – 1-ї та нової Клевани – 2-ї, яка виросла при залізничній станції після проведення колії Київ – Брест у 1873 році. Залізнична станція знаходиться в 4 км від історичного центру Клевани.

Селище розташовується на пограничній смузі лісової і степової зон – Полісся та Волині. Селище знаходиться на трасі Рівне-Луцьк, і є частиною транспортної мережі країни. Одним з головних критеріїв, є характеристики міста, як місця тимчасового відпочинку.

Також гостро стоїть проблема відсутності автопаркінгів на в'їздах до селища, оскі-

льки для Клевани, як для туристичного містечка, буде притаманна значна туристична міграція. Наразі немає жодного паркінгу для мігрантів, що не є привабливим для туристичних потоків.

Існують такі шляхи реконструкції історичних міст: збереження існуючої планувальної та просторової структури та реконструкція історично сформованої планувальної та просторової структури. Найкращим вирішенням цього питання буде поєднання обох підходів та трансформація міського середовища у відповідності до нових сучасних умов і потреб розвитку. Основою такого шляху вирішення питання є порівняння старої та нової планувальних структур, у результаті чого формується єдиний планувальний каркас міста (Рис.1). Він має загальні для всього міста центри тяжіння, функціональні зв'язки та просторові домінанти. Стара структура зберігається, вона залишається життєздатною і домінує в межах ареалу історичної забудови. Нова структура додає зовсім інші функціонально-просторові характеристики тим територіям, що попадають у сферу її активного впливу [4, 16, 18].

Важливу роль у формуванні міського каркасу грають місця перехрещення старої та нової планувальної структури міста. Вони

Рис.1. Сmt Клевани. Накладання старої і нової планувальної структури в центральній історичній частині міста

Fig. 1. Klevan. Blending old and new planning structure in the central historic part of the city

стають головними вузлами та центрами тяжіння оновленого плану міста, його важливим компонентом, де концентрується функціональна та містобудівна активність [2, 4, 16].

Проект передбачає створення архітектурно-просторових акцентів ринкової площі, яка стала б центром тяжіння для мешканців Клевани та сусідніх міст, туристів та об'єднала торговельну, адміністративну, рекреаційну, суспільну і духовну функції міста. Регенерація частини історико-культурного заповідника замку, відновлення торгових рядів зі зведенням Ратуші, реконструкція головної вулиці з відновленням ринкової площі, комплексний благоустрій території.

Роботи по реконструкції історичного центру зосереджені навколо Ринкової площі, яка в повоєнні роки була частково забудована і хаотично озеленена. Було виконано мощення, прокладені доріжки, газони та клумби, в результаті чого ринкова площа стала активним елементом міського середовища. Розроблення схеми розвитку площі в цілому й окремих його будинків з урахуванням сучасних вимог до них, обрання оптимальної об'ємно-планувальної композиції площі та прилеглих вулиць та кварталів, забудови, щоб максимально повернути центру міста його характерний історичний образ. Відновлення втрачених зв'язків між домінантами історичного центру, а також домінантою та будинками на кожній окремій площі. Важливим завданням є упорядкування планувальної структури міста та будинків рядової забудови, усунення дисгармонуючої забудови, удосконалення системи транспортних та пішохідних зв'язків. Розробка функціонального зонування історичного центру з урахуванням меж і режиму архітектурно-будівельної діяльності в межах охоронних зон і території пам'яток. Гармонійне поєднання сучасної та історичної забудови та благоустрій й озеленення ансамблю.

Згідно з вимогами Державних будівельних норм (ДБН 369-92, розділ 11): «Необхідно передбачати спадкоємність в архітектурно-містобудівному розвитку поселень,

враховувати особливості історичного середовища (комплекс планування, що склалося, та відповідної йому забудови), що характеризуються специфічними для конкретного поселення та етапів його розвитку співвідношеннями об'ємів архітектурних споруд і відкритих просторів, умовами зорового сприйняття пам'яток та їх комплексів, зв'язками з природним ландшафтом» [5].

НАПРЯМКИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Історичний центр поділяється на шість основних функціональних зон: житлова, торговельно-розважальна, навчально-виставкова, рекреаційна, готельний комплекс, музейна.

Крім основних функцій передбачено ряд заходів, що дозволять місту набути статус поліфункціонального туристичного містечка з розгалуженою системою послуг. Це дає змогу зацікавити інвесторів у співпраці та подальшому фінансуванні.

Одним з таких заходів є створення конєферми. Проектом передбачено її розміщення в замковому комплексі. Метою створення конєферми, крім фінансового аспекту, є історичний аспект.

Безліч дрібних крамничок, тематичних кафе та кав'ярень, що передбачені на перших поверхах забудови ядра історичного центру та замкового комплексу повинні створити справжній колорит туристичного містечка західного типу.

У зв'язку з тим фактом, що місто є досить маленьким, то проектом передбачено зосередження всіх функцій в малій кількості на території центральної ринкової площі, Хрмової площі та на пров. Міцкевича.

Щодо планувальної структури ділянки, майже всі функціональні зони виходять на дві головні площі, одночасно формуючи об'ємом фасаду простір навколо них. Разом з пам'ятниками архітектури, які входять до ділянки, утворюється єдиний архітектурний ансамбль історичного центру, який треба врівноважити та знайти правильне співвід-

ношення між архітектурою пам'яток та сучасною архітектурою.

З цінної забудови залишились поодинокі окремо розташовані житлові та громадські будівлі. Індивідуальна (малоцінна) забудова представлена одно- та двоповерховими окремо розташованими садибними будинками.

Дисгармонуюча забудова займає велику кількість будівель та споруд, що розташовані в межах історичного центру.

Згідно історичним планам, зберігся основний планувальний каркас вулично-дорожньої мережі та система історичних кварталів. Були втрачені оборонні вали, центральна ринкова площа з ратушею та характерною історичною забудовою.

Рельєф території представлений кількома пагорбами, найвищі точки яких увінчані головними історичними пам'ятками, такими як: замок Чарторийських, церква Різдва Христового та костіол Благовіщення. Пагорб, на якому знаходиться замок, за часів середньовіччя був оточений ровом. Пагорби – окраса Клевани, суспільна цінність в історичному і культурному аспекті, а також зона ландшафту яка надає містечку індивідуального та незрівнянного образу.

В умовах історичного і культурного середовища слід особливо відповідально підходити до проектування нових споруд з метою не нашкодити вже існуючому середовищу.

На основі старого генерального плану міста (1891 року), на основі аналогів та кварталів що збереглися, пропонується відтворити організацію квартальної забудови історичної частини міста, зв'язавши її з містобудівними домінантами, що збереглися.

Забудова, що пропонується на відтворення: рядова безперервна, організована в замкнуті квартали з внутрішнім простором.

Центральну ринкову площу пропонується увінчати відтвореною ратушею. Розмістити в межах площі вело стоянки та організувати правильну пішохідну зону для комфортного перебування людей.

Також, в західній частині пропонується відновити частину оборонних валів, які є

невід'ємною частиною історичного образу міста.

Не менш гострою для містечка є проблема збереження історичних пам'яток. В місті є кілька привабливих, у туристичному сенсі, пам'яток архітектури, що знаходяться у занедбаному стані. Унікальні експонати, що в деяких випадках руйнуються, потребують негайного порятунку.

Зокрема замок, що знаходиться у містечку, є одним із найбільш збережених фортифікаційних споруд нашої країни. Деякі його частини були побудовані ще у XIV ст. [3]. За часів Радянського Союзу, певний час використовувався як школа, потім як місце позбавлення волі. Також яскравою архітектурною пам'яткою є Благовіщенський костел побудований в стилі раннього бароко з шикарним декорованим фасадом. Після реставрації 1747, 1830 та 1901 років костел дещо втратив свою первозданність. До того ж реставрація, що почалася після отримання Україною незалежності, повністю не завершена [6].

Головною задачею даного проекту є розробка функціональної схеми будівель і споруд та органічне розміщення їх в природному ландшафті та в умовах історичного міста, а також, пошук сучасних форм забудови історичного центру, на місці втраченої. Оновлена забудова повинна продовжити архітектурний розвиток унікального історичного населеного пункту Волинського регіону.

На в'їздах в історичний центр та в місцях найбільшого тяжіння людей пропонується обладнати автомобільні стоянки, а в межах центральної ринкової площі вело стоянки. Також пропонується розміщення під центральною площею підземного простору з паркінгом та технічними приміщеннями.

Згідно схеми функціонального зонування історичну частину пропонується відновити у вигляді мультифункціонального громадського центру з основними центрами тяжіння людей, якими залишаються головні історичні пам'ятки.

В складі проекту розроблено генеральний план регенерації та розвитку історич-

ного центру смт Клевани. Їм передбачено розміщення нової квартальної (житлової та громадської) забудови на основі лінійної організації житлових вулиць. Реставрація та ревіталізація історичних пам'яток. Відновлення історичного вигляду міста. В цілому архітектура будівель і ландшафтний дизайн повинні створити єдину гармонійну композицію підпорядковану оточенню та мають відповідати статусу історичного міста.

Проектом передбачена реконструкція частини історичного центру та відновлення ринкової площі, надання їй торгівельної та обслуговуючої функції тим самим повернення їй статусу загальноміського значення.

Забудова рядна, безперервна, виконана в масштабі існуючої історичної міської забудови. Побудована з сучасних матеріалів. Форми забудови історичні – стилізовані, оновлені, наприклад комбінація старої скатної черепичної покрівлі з сучасними скляними фасадами, наявність декоративних елементів на фасаді що нададуть сучасній забудові історичного образу. Високі цоколі, оздоблення вікон, дверей та покрівлі на манер старовинної забудови XVIII – XIX ст. Матеріали для оздоблення комбіновані (історичні та сучасні).

Важливим етапом оновлення історичного середовища міста є визначення ролі його ядра та історичної зони в історичному розвитку міста. Історичне ядро міста являється структуро-формуючою основою не тільки в формуванні всього міста, а і в агломераційних процесах [3, 13, 15]. В той же час історичний центр міста є не тільки композиційним центром тяжіння населення, а й центром та середовищем розвитку соціальної активності, культурного збагачення та розвитку, що впливає на формування функціонального насичення історичного центру міста.

Вдосконалення планування і забудови історичних міст пов'язане, насамперед, з розвитком їх індивідуальних планувальних першооснов в умовах територіального зростання міста, підсилення функціональних зв'язків між окремими зонами, збільшення

рухливості міського населення. Не втрачаючи своїх історично сформованих художніх якостей, вони одержують нове, набагато збільшене функціональне і соціальне навантаження [1].

Етапи реконструкції ринкової площі:

1. Порівняльний аналіз історичної та сучасної планувальних структур, створення історико-опорного плану та деструктивної схеми центральної частини міста та прилеглих вулиць та кварталів;

2. Визначення ступеню цінності центральної частини малого історичного міста, тенденцій формування та розвитку (стиль, характер забудови, період розквіту);

3. Визначення ступеню збереження, аналіз та висновки на скільки ринкова площа в цілому та будівлі зберегли свої архітектурні та функціональні характеристики; на скільки вони відповідають сучасним вимогам;

4. Визначення сучасних вимог та висновки яким повинно бути сучасне історичне середовище, чого не вистачає на ринковій площі, що потрібно додати та чим доповнити під час реставрації;

5. Формування задач реконструкції одночасно на трьох рівнях сприйняття – людина (відновлення втрачених візуальних зв'язків між домінантами історичного центру; упорядкування кварталів, планувальної структури; усунення дисгармонійних елементів; упорядкування й доповнення системи транспортних та пішохідних зв'язків), простір (формування та адаптація під сучасні умови та потреби пішохідних проходів, вулиць та площ; благоустрій території та внутрішніх дворів прилеглих кварталів; влаштування внутрішньоквартальних дворів з розвиненою інфраструктурою; створення парків та скверів; влаштування дитячих майданчиків та зон рекреації), будинок (упорядкування будинків рядової забудови; передбачити сучасне застосування окремими історичними будинками в ансамблі з урахуванням розробленого функціонального зонування ансамблю; вирішення питання по декоративному оформленню фасадів всіх будинків, що формують ансамбль);

6. Визначення мір реконструктивного втручання;

7. Формування комплексу методів реконструкції ринкової площі.

ВИСНОВКИ

Аналіз містобудівної еволюції історичних поселень показує, що взаємодія історичного середовища з сучасною забудовою є однією з найважливіших композиційних проблем.

Смт Клевани Рівненської області відносяться до визначних історичних населених пунктів Українського регіону Волині. Завдяки своєму вигідному розміщенню, на протязі всього свого існування відіграв важливу роль в транспортному сполученні та був торговельним центром.

На сьогоднішній день, смт Клевани є типовим представником малих історичних міст України, яке зберегло свою цінність в масштабах всієї країни, у вигляді цілісного історично складеного архітектурного та містобудівного ансамблю.

В цих містах збереглася основна планувальна структура населених пунктів, яка складалась протягом всього їх формування, основні пам'ятки архітектури та містобудування, ринкові площі, елементи оборонної архітектури та історичного ландшафту, а також окремі історичні житлові будівлі.

Масова рядова історична забудова не збереглася і в повоєнні часи була замінена на типову та індивідуальну садибного типу. Повністю зникли історичні функції забудови, а сучасні не відповідають значенню збереженої культурної спадщини.

Важливим творчим завданням являється пошук містобудівних прийомів і методів, що забезпечують оптимальне сполучення нової забудови з історично сформованим середовищем.

Основною метою даної роботи є пошук сучасних форм та планувальних засобів, які замінять зниклі історичні містобудівні та архітектурні елементи. Вони дадуть змогу повернути унікальні міста на шлях подальшого розвитку та процвітання. Цьому має сприяти і нове функціональне рішення історичних центрів цих міст. Дуже важливим

є необхідність перетворення малих історичних міст України в туристичні центри, адже туризм є важливою складовою їх економічного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Ахмедова Е. А., Шабанов В. А., 1989.** Городская среда, Проблемы реконструкции. Куйбишев, 108.
2. **Sergei Bronevitski, 2015.** Evolution of reforming of the civil construction industry management system in Ukraine. Motrol, Vol.17-8, 3-12.
3. **Юрій Бірюльов, Олександр Волков, 2002.** Замки Західної України. Львів, Центр Європи, 2-24.
4. **Гутнов А.Э., 1984.** Эволюция градостроительства. Москва, Стройиздат, 247.
5. **Державні будівельні норми України, 1999.** ДБН 360-92. Містобудування, планування і забудова міських і сільських поселень від 17 квітня 1999 р.
6. **Николай Жук, Мирон Назарян, Юрий Стельмахов, 2015.** «Великий шелковый путь»: современные проблемы реконструкции. Подводні технології, Вип.01, 59-64.
7. **Казакова Є.Г., 2013.** Реконструкція малих історичних міст України та підвищення їх туристичної привабливості. Науковий вісник будівництва, Збірник наукових праць, Вип.72, Харків, ХНУБА, 515.
8. **Кодин В.О., 2009.** Основи реконструкції історичних міст: навч. посібник. Харків, ХНАМГ, 172.
9. **Nellya Leshchenko, 2016.** Pre-project research cycle of the architectural environment of the small town's historical center as an analytical stage of it reconstruction. Underwater Technologies. Kyiv, Vol.03, 66-74.
10. **Лещенко Н.А., 2000.** Принципи реконструкції архітектурних споруд історичних ансамблів малих міст Західної України. Дис... канд. арх., Київ, 225.
11. **Лещенко Н.А., 2000.** Принципи реконструкції архітектурних споруд історичних ансамблів малих міст Західної України. Автореферат дис...канд. арх., 18.00.02, КНУБА, Київ, 20.
12. **Микола Осстрін, Олександра Бондар, 2016.** Містобудівний досвід реалізації кільцевого принципу організації руху транспорту на підходах до мостів. Підводні технології, Вип.03, 75-82.

13. **Парфенюк В.О., 2013.** Клевань, портрет на фоні епох. Історико-інформаційна розповідь. Рівне, ПП Лапчук В.А., 552.
14. **Постанова** Кабінету Міністрів України № 878 від 26 липня **2001.** Про затвердження списку історичних населених місць України.
15. **Реконструкция** исторических городов Украины: обзор, **1991.** Москва, ВНИИТАГ, 47.
16. **Соколов Л.И., 1992.** Центр города – функции, структура, образ. Москва, Стройиздат, 353.
17. **Тимохін В.О., 1996.** Основи містобудування: навч. посібник. Київ, ІЗМН, 216.
18. **Iryna Ustinova, 2015.** Principles and strategies of sustainable development of regions. Motrol, Vol.17-8, 13-26.

REFERENCE

1. **Akhmedova E.A., Shabanov V.A., 1989.** Urban environment, the Problems of reconstruction. Kuibyshev, 108 (in Russian).
2. **Sergei Bronevitski, 2015.** Evolution of reforming of the civil construction industry management system in Ukraine. Motrol, Vol.17-8, 3-12.
3. **Yuri Brullov, Oleksandr Volkov, 2002.** Locks Sahana Ukraine. Lviv, The Center Europe, 2-24 (in Ukrainian).
4. **Gutnov A.E., 1984.** The evolution of urban development, Moscow, Strojizdat, 247 (in Russian).
5. **DNB 360-92, 1999.** Urban development, planning and construction of urban villages and several settlements dated 17 April 1999 (in Ukrainian).
6. **Nikolay Zhuk, Myron Nazarene, Yuri Stelmachov, 2015.** «Great silk road»: modern problems of reconstruction. Underwater Technologies, Nr.01, 59-64 (in Russian).
7. **Kazakova E.G., 2013.** Reconstruction of small historic cities of Ukraine and increasing their tourist attractiveness. Scientific Bulletin of construction, the Collection of scientific works, Vol.72, Kharkiv, KHNUCA, 515 (in Ukrainian).
8. **Kodin V.O., 2009.** Fundamentals of reconstruction of historic towns. Kharkiv, KHNAMG, 172 (in Ukrainian).
9. **Nellya Leshchenko, 2016.** Pre-project research cycle of the architectural environment of the small town's historical center as an analytical stage of it reconstruction. Underwater Technologies, Nr.03, 66-74.
10. **Leshchenko N.A., 2000.** Reconstruction principles for architectural constructions in historical ensembles of West Ukrainian small towns: dis. candidate. arch., 18.00.02, Kyiv, 225 (in Ukrainian).
11. **Leshchenko N.A., 2000.** Reconstruction principles for architectural constructions in historical ensembles of West Ukrainian small towns: thesis. dis. candidate. architect, 18.00.02, Kyiv, KNUCA, 20 (in Ukrainian).
12. **Mykola Osetrin., Olexandra Bondar, 2016.** Urban experience in the implementation of ring principle of the organization of traffic on the approaches to the bridges. Underwater Technologies, Vol.03, 75-82 (in Ukrainian).
13. **Parfenyuk, V.A., 2013.** Klevan, the portrait on the background of epochs. Historical and informational story. Exactly, SP, Lapchuk V.A., 552 (in Ukrainian).
14. **Resolution** of the Cabinet of Ministers of Ukraine Nr.878 dated 26 July **2001.** On approval of the list of historical settlements of Ukraine (in Ukrainian).
15. **Reconstruction** of historical cities of Ukraine: an overview, **1991.** Moscow, VNIITAG, 47 (in Russian).
16. **Sokolov L.I., 1992.** City center – functions, structure, image. Moscow, Stroyizdat, 353 (in Russian).
17. **Timokhin V.A., 1996.** Fundamentals of town planning: teaching manual. Kiev, ISMN, 216. (in Ukrainian).
18. **Iryna Ustinova, 2015.** Principles and strategies of sustainable development of regions. Motrol, Vol.17-8, 13-26.

Problems and directions of reconstruction of historical centers of small settlements of the Volyn region (on the example of Klevan, Rivne region)

Eugenia Kazakova

Summary. Development and revival of the Ukrainian historical past always was and still is the problem nowadays. Lots of small historical cities of Western part of Ukraine are in a bad state and needs space and functional reconstruction and updating. First of all it concerns the regeneration of the historic centers of small settlements, with the aim of creation in them developed infrastructure, improvement of standard of living, gravitation of tourist streams. Actuality of this question is considered in this article, substantive provisions and tasks are certain at forming of the renewed environment of the city.

Key words: regeneration, historical center of the city, development, revival, reconstruction.